

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK - AL

İşçinin onuru

sermayeyi

yenecektir!

Türk-İş'te birleş!

1 Mayıs'ta devleş!

Yıl:12, Sayı:321, 28 Ocak 1987

Bugün, Türkiye ve benzeri ülkeler işçisi, emekçisi, ileri kapitalist ülkelerde olduğundan çok daha ağır bir sömürü altındadır. "Çifte boyunduruk" altındadır.

Bunun sonucu olarak, ekonomik ve toplumsal yaşam, nesnel açmazlardan sıyrılamıyor. Sorunların çapı, bunalımların derinliği Batı ile karşılaştırılmayacak denli büyüyor. İşçi sınıfı ve tüm emekçiler dayanılmaz koşullara katlanmak durumunda kalıyor. Bunlara bağlı olarak, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkeler ve bu arada Türkiye, emperyalist zincirin zayıf halkaları haline geliyor. Sınıf savaşımı, sık sık patlamalarla görülmedik boyutlar alıyor.

Türkiye İşçi Sınıfının İş ve Yaşam Koşulları ve Devrimci Süreç (III)

İş koşulları

Türkiye işçi sınıfının yaşam koşullarını anlamak için bakılması gereken bir başka yön de işyerindeki çalışma ortamıdır.

İşçinin, emekçinin sırtından kazandığı paralarla zenginleyen burjuvazi, bu zenginlikleri yaratanların sağlıklarının, can güvenliklerinin güvencesi için en ilkel önlemleri bile almıyor. III. Beş Yıllık Plan'da dendiğine göre, çalışma koşulları içinde iş kazaları ve meslek hastalıkları, endüstrileşme sürecindeki teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak artış göstermektedir. Öyleyse hatta sevinmemiz gerekir değil mi?

Oysa gerçeğin acı yüzünü, artan iş kazaları karşısında kendilerini sorumluluktan kurtarmaya çalışan Çalışma Bakanlığı İşçi Sağlığı Müdürlüğü'nün TRT muhabirine verdiği demeçte görüyoruz. Şöyle diyor: "Türkiye'de 600,000 işyeri vardır. Eldeki personelle ancak 20.000'i denetlenebiliyor." (Ankara Radyosu, 26 Kasım 1975, saat 19.00 haberleri). Bu demektir ki, ülkemizdeki işyerlerinin %96,7'si her çeşit sağlık denetiminden uzak, patronların gönlünce çalışıyorlar. Açıkçası, işyerlerinin %96,7'sinde kör topal yasalar bile geçmiyor, patronlar "yasa benim" diyorlar.

Böylece Türkiye iş kazası oranlarının dünyada en yüksek olduğu ülkelerden biri olmuştur. Yukarıdaki tabloda (Aşa-

ğıdaki tabloda — İ.S.) bu durumu izleyebiliriz. (Tablo: 10)

Yurdumuzda, ağır iş kazalarının kendi içindeki gelişimine baktığımızda, bunların madencilik ve kömür madenciliğinde artan bir eğilim içinde olduğunu, yapım endüstrisinde de azalmadığını görüyoruz. (Tablo: 11)

Ne ki, yukarıda kullandığımız iki tablo da durumun korkunçluğu hakkında yeterli bir fikir vermiyor. Çünkü bir kez bu rakamlar ağır iş kazalarını, ikincisi, tazminat ödenmiş iş kazalarını kapsıyor. Bu nedenle, asıl bakmamız gereken, toplam iş kazaları ve bunun sigortalı işçi sayısına oranıdır. Bu da, Tablo 12'de görülecektir.

Öncelikle Tablo 12'nin yalnız sigorta-

lıları kapsadığını unutmamalıyım. Kaçak, sigortasız işçilerin her türlü güvenceden yoksun olduklarını, onların başına gelen hastalık ve kazaların duyulmayacağını düşünürsek sayıların ne denli düşük yansıdığını anlarız.

Sonra, meslek hastalıklarının sayısında azlık göze çarpmaktadır. Bu, işçilerin hastalık gerekçesiyle işyerine başvurmadan çekindiklerini gösteriyor. Ülkemizdeki yaygın işsizlikle birlikte düşünüldüğünde bunun anlamı daha iyi ortaya çıkar. İşçi sınıfımız tezgah başında yaşayıp, tezgah başında ölüyor. İşte, bizdeki kapitalizm böylesi bir yaşam düzeyi sağlıyor.

En önemlisi, tablonun gerçekleri tam yansıtmamasına karşın, yine de ortaya çıkan iş kazası sayılarının yüksekliğidir. Türkiye'de iş kazalarının sigortalı işçi sayısına oranı ortalama %10'dur. Bu, örneğin 1976'da, her gün 550 işçinin... her saat 23 işçinin... her 5 dakikada 2 işçinin iş kazasına uğraması demektir. (Örneğin 1985'te ise her gün 407 işçinin, her saat 17 işçinin ve her 10 dakikada 3 işçinin iş kazasına uğraması demektir. — İ.S.)

Buraya dek ağır ya da hafif ama hep hastalık ve iş kazalarına değindik. Ama bir de işçilerimiz arasındaki deyimiyse, "iş cinayetleri" var. Sosyal Sigortalar Kurumu'nun açıkladığı resmi sayılara göre, 1969-1974 arası beş yılda Türkiye'de 4129 işçi iş "kazası"nda ölmüştür. Yalnızca 1975'te bu sayı 1083'tür. (1 Eylül 1986 tarihli Cumhuriyet'e göre, 1984'te ise 1097'dir — İ.S.). (1976'da Türkiye Ekonomisi, TİB Raporu TİB Yayınları, Ankara 1977, s. 71) Gerçek

Tablo 10
1973 YILI (VE 1983 YILI — İ.S.) AĞIR İŞ KAZALARI ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALAR

Ülkeler	1973		1983		
	Madencilik	Yapım Sanayii	Ülkeler	Madencilik	Yapım Sanayii
Türkiye	4,10	0,19	Türkiye	3,72	0,20
Fransa	0,69	0,13	Japonya	0,27	0,01
Almanya	0,69	0,17	Avusturya	0,35	0,14
İngiltere	0,43	0,04	İngiltere	0,14	0,02
Kıbrıs	0,28	0,05	Kıbrıs	2,88 (a)	0,05
İspanya	0,57	0,06	İspanya	0,31	0,11
Yunanistan	0,42 (a)	0,13 (c)	Macaristan	0,76	0,11
İtalya	0,33 (b)	0,09 (b)	Yeni Zelanda	0,22	0,03
Yugoslavya	0,18	0,09	Yugoslavya	0,18	0,05
Pakistan	1,07 (c)	0,16 (c)	Kore	3,30	0,17
Suriye	1,01 (a)	0,35	Ürdün	0,20 (b)	0,35

Year Book 1974. International Labour Office, pp.719-726. (a)1972 rakamı, (b)1971 rakamı; (c)1970 rakamı. Yeni veriler, Year Book 1984. International Labour Office, pp.848-855. (a)1984 rakamı; (b)1982 rakamı — İ.S.)

sayılar ise çok daha yüksektir. Bu duruma ancak *yiğinsal kıırım* denir.

Temel gereksinimlerin karşılanması

İşçi sınıfımızın yaşam koşullarını belirle-

yen önemli bir gösterge de temel gereksinimlerin ne denli karşılandığıdır. Beslenme sorununu ele alalım. TÖB-DER yayınlarından *Türkiye'de Beslenme Sorunu* adlı kitapta belirtildiği gibi, "kişi sağlığının korunması için gerekli olan besinlerin en az miktarı günde 150 gram

et, yarım kilo süt, bir yumurta, 300 gram sebze-meyve ile yaklaşık 200 gram tahıl ve yeterince yağ ve şeker, bir kişinin günde alması gereken besin maddeleridir. Günümüz fiyatlarıyla (yani 1974 — R.Y.) bunların tutarı aşağıdadır.

150x30,00	450 kuruş et
500x6,00	300 kuruş süt
1x1,25	125 kuruş yumurta
300x5,00	150 kuruş sebze-meyva
1x2,00	200 kuruş ekmeke
50x50,00	250 kuruş yağ
100x9,50	95 kuruş şeker

TOPLAM 15 lira 70 kuruş". *

* (*Türkiye'de Beslenme Sorunu*, TÖB-DER Yayınları, No. 4, Ankara 1975, s. 3-4)

Buna göre, daha 1974 yılında 5 kişilik bir işçi ailesi günde 78,50 TL yalnızca yiyecek giderline harcamak zorundaydı. 1974-1977 arasında gıda maddeleri %84,6 oranında pahalılandı. (*Resmi Gazete*, sayı 16261, s. 32). OECD'ye göre 1978 yazında, 1977'ye oranla geçim endeksi %70' yine fırladı. (*Financial Times Survey*, November 13, 1978, London) Demek ki, 1974'ün 78,50 lirası, 1978 sonu için 246,33 lira eder. Yalnızca yiyecek için! Bunun ne demek olduğunu ücretlerin düzeyinden biliyoruz. İşçi sınıfımız *gizli açlık* çekiyor.

(1974 için yukarıda aktarılan verileri, İstanbul Geçinme Endeksi'ne göre ve 1986'da %50 fiyat artışı olduğunu varsayarak bugüne uyarlırsak, bir işçinin günde en az 1078,43 TL yiyecek için harcaması gerektiğini görürüz. Oysa 1 Kasım 1986 tarihli *Cumhuriyet*'te açıklanan Türk-İş araştırmasında belirtildiği gibi, bugünkü asgari ücretin yiyecek için ayrılan bölümü yalnızca 408 TL'dir. Yani bırakalım işçi ailesini bir yana, bugünkü asgari ücretle işçinin kendisi bile gerekenin ancak %30-35'i kadar gıda alabilir. 5 kişilik bir işçi ailesinin ise günde en az 5392,15 TL yiyecek için harcaması gereklidir. Bunlar değil asgari, ortalama, hatta yüksek ücretlerle bile olanaklı değildir.

İşçi sınıfımızın çektiği *gizli açlık* giderek açığa çıkmaktadır. Geçtiğimiz aylarda Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nun 1985 için yaptığı bir araştırma yayınlandı. 17 Kasım 1986 tarihli *Hürriyet*'te yer alan araştırmaya göre, bir kilo dana eti ve bir litre süt için işçilerin nerede ne kadar çalışmaları gerektiğini aşağıda döküm olarak veriyoruz.

Ülke	1 kilo dana eti için gerekli süre saat dakika	1 litre süt için gerekli süre saat dakika
------	---	---

Avustralya	- 44	4
Avusturya	1 25	9
Kanada	21	4
Danimarka	50	5
Finlandiya	1 38	6
Fransa	1 48	7
F. Almanya	1 18	5
İngiltere	1 16	6
İtalya	1 54	9
Japonya	2 00	7
Hollanda	1 34	6
İsviç	2 10	6
ABD	26	3
Filipinler	(1) 12 15	(2) 1 27
Endonezya	(3) 7 00	(4) 55
G. Kore	3 45	26
Malezya	(4) 5 07	(5) 29
Hong Kong	1 50	28
Bangladeş	(5) 4 24	(1) 1 45
Brezilya	1 38	9
Meksika	2 08	20
Şili	3 02	21
Peru	3 52	22
Venezuela	2 47	12
Kolombiya	1 54	16
Türkiye	(2) 11 20	(3) 1 00

Görüldüğü gibi Türkiye 26 ülke arasında birinde ikinci, birinde üçüncü sıradadır. Türkiye'de bir işçi bir kilo et için tam 11 saat 20 dakika ve bir litre süt için 1 saat çalışmak zorundadır. Bu *gizli değil*, artık açık açlık demektir. — İ.S.)

İşçilerimizin yaşadıkları konutlara gelince, bunu hiçbir tablo, hiçbir istatistikle anlama olanağı yoktur. Örneğin, Üçüncü Beş Yıllık Plan'a göre, 1973 yılı başında varolan konutların yalnızca %10'u çürük konut niteliğindedir. Toplam konut sayısının o yıl 2 milyon 800 bin kadar olduğunu düşünürsek, demek ki ancak 280.000 kadar "çürük" konut vardır. Öte yanda, 1972 yılı sonunda gecekondular sayısı 700.000'in üstündedir. Bu durumda neye "çürük" konut dendiğini anlayabilmek için Türkiye kapitalizminin insana verdiği değeri iyi bilmek gerekir.

İşçi sınıfımız işte bu "çürük" konut kapsamına girmeyen gecekondularda yaşar. (Ve şimdi, konut kapsamına bile alınmayan bu gecekonduların kirası ayda 30-40 bin liradır! — İ.S.)

Kaçak işçiler

İş Yasası'na göre, işçi çalıştıran her işyeri, işyeri bildirgesi vermek, çalıştırdığı işçileri bildirmek ve onları sigortalamak zorundadır. Oysa, yurdumuzda işyerlerinin büyük çoğunluğu hiçbir zaman bildirme vermemiş, kaçak işçi çalıştırmayı sürdürmüştür. Hatta bunların sayısı ve oranı her geçen yıl artmaktadır. (Tablo: 13) (Son yıllarda bir azalma varsa da, durum ancak 1973 düzeyine kadar ulaşabilmiştir. — İ.S.)

Görülüyor ki, 1969'dan bu yana kaçak işçi çalıştıran işyerlerinin sayısı ve oranı her yıl artmış ve oran olarak işyerlerinin %71'ine varmıştır. (Son yıllardaki azalmayla ise düşe düşe %65'e düşmüştür. — İ.S.) Kaynaklandığımız yazıda da söylediği gibi, bu işyerlerinde ortalama 4 işçinin çalıştığını düşünürsek, 1976 yılında 2 milyondan fazla kaçak işçi çalıştırıldığı ortaya çıkar. Aynı yıl sigortalı işçilerin sayısı ise 2 milyondur. Demek ki sigorta kapsamına giren işçilerimizin, tarım dışında (ki tarım işçilerinin sosyal sigorta hakları yoktur) kaba taslak ancak %50'si sigortalıdır.

(Geçtiğimiz yıl Yol-İş Sendikası'nın yaptığı ve 22 Ağustos 1986 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin yayınladığı bir açıklamaya göre yalnızca inşaat sektöründe 1984 yılında sigorta kapsamında 428 bin işyeri vardır, bildirimde bulunan işyerleri ise ancak 57 bindir.

İnşaat öyle 2-3 işçiyle yürüyen bir iş değildir. Kaçak işyerlerinde ortalama 10 işçi varsaymak hiç de yanlış olmaz. Böylece bugün yalnızca inşaat işkolunda 4 milyona yakın kaçak işçi çalıştırılmaktadır diyebiliriz. — İ.S.)

İşsizlik

İşsizler ordusunu işçi sınıfının bir parçası saymayan ve dolayısıyla işsizlerle işçi sınıfının çalışan kesiminin durumlarını birbirinden ayıran görüşler Türkiye'de özellikle burjuva bilim çevrelerinde oldukça yaygındır. Peki biz neden işsizlik sorununu, işçi sınıfının iş ve yaşam koşulları bölümünde ele alıyoruz?

"Genellikle işçi sınıfının yaşam standartlarından söz ederken kastedilen yedek ordu diye bilinen işsizlerin değil, yalnızca çalışan işçilerin standartlarıdır. İşçi sınıfının yaşam standartlarına böylesi bir yaklaşım doğru mudur? Ben doğru olmadığını düşünüyorum. Eğer kendi işgücünü satmadan yaşayamayacak insanlardan oluşan bir işsizler yedek ordusu varsa, demek ki bu işsizler zorunlu olarak işçi sınıfının bir parçasıdır. Ve eğer bunlar işçi sınıfının bir parçası iseler, demek ki onların yoksul koşulları, üretimde yer almış işçilerin yaşam koşullarını etkilemeden olamaz. Bu nedenle, kapitalist ülkelerde işçi sınıfının yaşam koşullarını tanımlarken, işsiz işçilerin oluşturduğu yedek ordunun durumunun da hesaba katılması gerektiğini düşünüyorum" diyor Stalin. (J. Stalin, *SSCB'de Sosyalizmin Ekonomik Sorunları*, İngilizce basım, Moskova 1952, s. 49)

Bu bölümde buraya dek olan başlıklar altında, iş kazaları, iş cinayetleri, beslenme, kaçak çalışma gibi sorunlardan

Tablo 11

1964-1973 ARASI (ve 1974-1984 ARASI — İ.S.) AĞIR İŞ KAZALARI ORANLARI

YILLAR	madencilik	kömür mad.	yapım san.
1964	2,90	3,60	0,20
1965	3,90	4,90	0,17
1966	4,80	3,90	0,23
1967	2,80	3,50	0,19
1968	2,90	3,50	0,19
1969	3,50	4,90	0,22
1970	3,20	4,00	0,10
1971	2,40	3,00	0,17
1972	3,10	3,70	0,17
1973	4,10	5,50	0,19
1974	-	-	-
1975	2,60	-	0,19
1976	3,00	-	0,18
1977	3,43	-	0,11
1978	4,12	-	0,14
1979	4,29	-	0,24
1980	3,41	-	0,23
1981	2,98	-	0,20
1982	2,19	-	0,16
1983	3,72	-	0,20
1984	2,75	-	0,17

Year Book 1974: International Labour Office, pp: 719-726.

(Yeni veriler, Year Book 1985: International Labour Office, p. 854 — İ.S.)

Tablo 12

YILLARA GÖRE SİGORTALI İŞÇİ SAYISI, MESLEK HASTALIKLARI İHBARI VE İŞ KAZALARI

YILLAR	İşçi sayısı	Meslek has. ihbarı	İş kazaları
1950	342.000	260	19.775
1955	533.216	199	31.505
1960	620.900	424	63.014
1965	895.802	1.134	92.961
1970	1.313.500	687	144.731
1971	1.404.816	287	150.170
1972	1.525.012	248	163.204
1973	1.649.079	159	177.004
1974	1.799.998	221	179.550
1975	1.825.000	325	(182.906)
1976	2.017.875	641	201.000*
1977	2.191.251	362	199.961
1978	2.206.056	504	193.998
1979	2.152.411	341	186.089
1980	2.204.807	528	159.600
1981	2.228.439	573	165.101
1982	2.264.788	551	147.118
1983	2.327.245	586	145.296
1984	2.439.016	599	152.650
1985	2.607.865	-	148.680

Birlik Haberleri. No. 21'den, TİB Bülteni, sayı: 42'den ve TİB raporu 1976'da Türkiye Ekonomisi'nden derlenmiştir.

* TİB Bülteni'nde 1976 için verilen %10'luk orandan çıkarılmıştır. (Daha sonra bu veri 197.918 olarak yayımlandı — İ.S.)

(Yeni veriler, *Türkiye İstatistik Yıllığı 1985 ve Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1986*'dan alındı. Ancak şunu belirtelim ki farklı yıllıklarda aynı yıl için farklı veriler var — İ.S.)

Tablo 13

KAÇAK İŞÇİ ÇALIŞTIRAN İŞYERİ SAYISI VE ORANI

YILLAR	Kayıtlı işyeri sayısı	Bildirgesi alınan işyeri sayısı	Kaçak işçi çalıştıran işyeri sayısı ve oranı
1969	248,643	103,652	%58
1970	279,405	109,391	%61
1971	364,240	154,812	%57
1972	429,453	174,344	%59
1973	526,305	184,427	%65
1974	578,714	195,929	%66
1975	642,672	205,441	%68
1976	738,646	216,941	%71
1977	763,953	229,198	%70
1978	791,892	231,130	%71
1979	828,997	239,225	%71
1980	852,016	241,580	%71
1981	868,727	259,589	%70
1982	879,141	273,226	%69
1983	889,364	281,627	%68
1984	910,135	294,284	%68
1985	940,405	326,996	%65

TİB Bülteni. Aralık 1977, sayı 42, s.25.

Yeni veriler *Türkiye İstatistik Yıllığı 1985 ve Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1986*'dan derlendi — İ.S.)

söz ettik. Oysa ülkemizde bu "sorunların" bile bazılarını sahip olmayan milyonlarca işsiz var!

Kapitalist ülkelerde işsizlik sayıları en çok çarpıtılan sayılardır. Türkiye de bunun dışında değil. Ama ne zaman ki işsizlik düzeni tehdit etmeye başlayan büyük toplumsal sorun oluyor, o zaman "hizmete özel" raporlar işlemeye, burjuvazi işsizlikle yakından "ilgilenmeye" başlıyor. Örneğin, böyle "hizmete özel" raporlardan *İstihdam-İnsangücü Özel İhtisas Komisyonu Raporu* şöyle diyor: "1971 yılında Türkiye'de, 1.750.000 kadar tarımda, 250.000 kadar tarım dışında olmak üzere 2.000.000 dolaylarında gizli ve açık işsiz vardır. Ayrıca, her yıl işgücüne 400.000 katılma olmaktadır. Planlı döneme girildiğinden bu yana ekonominin yarattığı ortalama istihdam yılda 135.000 dolaylarındadır. Son yıllarda dış ülkelere göç, yılda 100.000'e ulaşmıştır. Bu durumda her yıl, mevcut 2 milyonluk işsiz stokuna 165.000 eklenmektedir. Bu koşulların devamı halinde 1980'lerde "işgücü patlaması" tehlikesinden söz edilebilir." (*İstihdam-İşgücü Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 1973, DPT, s. 1) Rapor sayıları tam doğru vermiyor ama "tehlikeyi" haber veriyor.

Gerçekten Türkiye'nin eski bir sorunu olan işsizlik, artık patlama düzeyine varmıştır. OECD, 1978 sonu için Türkiye'de 15-64 yaş arasındaki çalışabilir nüfusun en az %20'sinin, yani en az 3,5 milyonunun işsiz olduğunu bildiriyor. Sosyal Güvenlik Bakanı ise 7 milyon olarak açıklıyor. Değişik sayılar ileri sürülmesine karşın, görüyoruz ki işsizliğin çok geniş boyutlarını artık herkes kabul etmek zorundadır. (Nitekim son aylarda gazeteler "işsiz sayısında rekor" gibi başlıklarla, yalnızca kayıtlı işsiz sayısının bile 1 milyonu aştığını yazıyorlar. Kayıtlı işsiz sayısı bu olursa Türkiye'de en az 5-6 milyon açık işsiz var demektir — *İ.S.*)

İşsizlik, çalışmayla, işsizlikle tüm işçi sınıfımızın yaşam düzeyini olduğundan da geri çekiyor. İşsizlik, işçi sınıfının bir kesiminin tüm gelirinin yok olması demekse bu işçi sınıfının *bir bütün olarak gerçek ücretlerini* daha da düşürüyor. Bunun yanında çalışan işçilerin belli bir "karagün akçesi" ayrımları gereklidir. Bu da gerçek ücretleri düşürüyor. Başka bir deyişle, hem bundan önce gördüğümüz ücretlerin düşüklüğünde işsizliğin payı var, hem de o düşük ücretler bile (bir bütün olarak) işçi sınıfımızın yaşam düzeyinin yukarisindedir!

Sonuç

İşçi sınıfımızın iş ve yaşam koşullarını böylece kalın hatlarıyla görmüş oluyoruz. Şimdi, kısaca özetleyelim ve çıkan sonuçların genel bir değerlendirmesini yapalım.

Türkiye işçi sınıfı çok ağır bir sömürü altındadır. 1973'te yalnızca büyük yapım endüstrisinde artık-değer oranı %400 kadardır. İşçi sınıfımızın bütünü içinse çok daha yüksektir. Üstelik genel eğilim, artık-değer oranının giderek yükseleceğini göstermektedir. (Gerçekten de yükselmiş, 1980 sonrasında %400'ün de üstüne çıkmıştır. — *İ.S.*)

Türkiye işçi sınıfının sömürü oranı, ileri kapitalist-empyralist ülkeler işçi sınıfının sömürü oranından çok daha yüksektir. Örneğin, 1969'da, Birleşik Amerika'daki oranın 2-3 katıdır.

Türkiye'de işçi ücretleriyle işgücü değeri arasında büyük ve giderek açılan bir uçurum vardır.

Resmi asgari ücret niteliksiz işgücünün değerinden çok çok daha düşüktür. Aradaki fark giderek büyümektedir. 1978'de niteliksiz işgücünün değeri, uygulanan asgari ücretin 7 katıdır. Buna göre, 1978 sonunda asgari ücret 800 TL olması gerekirken, ancak 110 TL'dir. (1980 sonrasında niteliksiz işgücü değeri asgari ücretin 8 katı kalmıştır, ancak 1985'te yeniden 7 katı olmuştur. Son duruma göre asgari ücret 9900 TL olması

gerekirken 1380 TL'dir. — *İ.S.* Üstelik daha resmi asgari ücretin uygulamaya girmediği alanlar vardır. Uygulandığı alanlarda ise, tüm ücretleri geri çekici yönde etki yapmaktadır. Bu bakımdan, hem uygulanması, hem niteliksiz işgücü değerine uygun düzeyde saptanması için asgari ücret bir savaşım odağı olmayı hak etmiştir.

Asgari ücret bir yana, ülkemizde daha ortalama ücretler niteliksiz işgücünün değerine, yani olması gereken asgari ücret düzeyine yükselebilmemiş değildir. Hatta aradaki fark açılmaktadır. Örneğin, 1977'de ortalama ücretler, niteliksiz işgücü değerinin ancak %51,1'i, yani yarısı kadardır. (1986'da ortalama ücretler ise niteliksiz işgücü değerinin ancak %21'i kadardır! — *İ.S.*)

İşçilerin brüt gerçek ücretleri (1963-1978 arasındaki — *İ.S.*) 15 yıllık bir dönemde 18 liradan ancak 28-32 liraya çıkabilmiştir. 1971-1977 dönemi için net gerçek ücretler ise 1972, 1975 ve 1977 yıllarında düşmüştür. (1980 sonrasında hem brüt, hem net gerçek ücretler hızla düşmüştür. Bugün her ikisi de 1971'deki düzeyin yarısı kadardır. — *İ.S.*) Gerçek ücretler hem geneli kapsamamaktadır, hem kapsadığını doğru yansıtmamaktadır. Yine de eldeki gerçek ücret artışlarını emek verimliliğindeki, ulusal gelirdeki ve endüstri kesimi gelirlerindeki artışlarla karşılaştırdığımızda, işçi sınıfımızın durumunun burjuvazinin durumuna oranla

giderek gerilediğini anlarız.

İşçi sınıfımızın iş koşulları da aldığı ücretler denli kötüdür. Türkiye, dünyanın en çok iş kazası olan ülkeleri arasındadır. İşyerleri denetimden uzaktır.

Ülkemizde işçiler temel gereksinimlerini bile karşılayamamaktadırlar. Örneğin, 1978'de 5 kişilik bir işçi ailesinin yalnızca beslenmesi için günde 246 TL gerekmektedir. (1986'da ise bu rakam 5392 liradır. — *İ.S.*) Demek ki, işçi sınıfımız gizli açlık çekmektedir.

Sigorta kapsamına giren işçilerin (en az — *İ.S.*) %50'si sigortasız, kaçak çalışmaktadır. Onların durumları daha da kötüdür.

Bir de kaçak bile çalışmayan milyonlarca işsiz vardır. Verilen işsiz sayıları 7 milyona dek çıkmaktadır. İşsizlik "patlama" durumuna varmıştır. Bu durum, işçi sınıfımızın bir bütün olarak yaşam düzeyini düşürmektedir. İşsizlik hem ücretlerin düşüklüğünde yansımakta, hem o düşük ücretlerin bile bir bütün olarak işçi sınıfımızın yaşam düzeyini olduğundan çok daha yüksek gösterdiğini vurgulamayı gerektirmektedir.

Türkiye işçi sınıfının bu bölümde ele aldığımız ve yukarıda kısaca özetlediğimiz bu durumundan ne gibi sonuçlar çıkar?

Birincisi, görüyoruz ki, kapitalizmin işçi sınıfının durumunda "göreceli kötüleşme" yasası (relative deterioration)

Türkiye'de büyük bir açıklıkla işlemektedir.

İşçilerin gerçek ücretlerindeki artışlar, sayıların yansıttığı kadarıyla bile, emek verimliliği, ulusal gelir ve endüstri kesimi geliri artışının çok gerisindedir. Sayıların doğru yansıtmadığını, ya da hiç yansıtmadığını ve iş koşulları, beslenme, kaçak işçiler, işsizlik gibi sorunları da dikkate alırsak, bir bütün olarak işçi sınıfımızın durumunda *göreceli kötüleşme* elle tutulur, gözle görülür derecede somuttur.

İkincisi, kapitalizmin işçi sınıfının durumunda "mutlak kötüleşme" yasası da Türkiye'de işlemektedir. Bu yasanın iki yanı vardır. Biri, "toplumsal anlamda mutlak kötüleşme"dir. Ötekisi, "fiziksel anlamda mutlak kötüleşme"dir.

Kapitalizm ilerledikçe, üretim güçleri geliştikçe, tüm toplum için gereksinimlerin de yükseleceği, Lenin'in gösterdiği bir yasadır. Üretim güçlerinin genel düzeyi orta derecede gelişmiş olan Türkiye'de kapitalizm son hızla aşamalar geçiyor, nitelik sıçramaları yapıyor. Demek ki, tüm toplumun ve bu toplumun bir parçası olan işçi sınıfının gereksinimleri de son hızla artıyor. Oysa gördüğümüz gibi, işçi sınıfının yaşam koşulları, artan gereksinimleri karşılayabilecek bir gelişme göstermekten çok uzaktır.

Üstelik, ücretlerle işgücü değeri arasındaki uçurum giderek büyüyor. Yine sayıların yansıtmadığı gerçekleri de anımsayalım. Demek ki, bir bütün olarak Türkiye işçi sınıfının durumu artan gereksinimleri karşılayamadığı gibi, işçilerin yaşam düzeyi ile gereksinimler arasındaki fark giderek genişliyor. Öyleyse, işçi sınıfımızın durumunda *toplumsal anlamda mutlak kötüleşme* de vardır.

İşçi sınıfımızın durumunda, fiziksel anlamda mutlak kötüleşme var mıdır? Fiziksel kötüleşmenin sayısal olarak kesin belirtisi gerçek ücretlerde düşmedir. Gerçek ücretlerdeki değişmelere baktığımızda görüyoruz ki, 1971-1972, 1975 ve 1977'de (ve en önemlisi 1980 sonrasında — *İ.S.*) gerçek bir gerileme olmuştur. Bu nedenle, hiç kuşkusuz, bu yıllarda işçi sınıfımızın durumunda *fiziksel anlamda mutlak kötüleşme* olmuştur diyebiliriz.

Ancak fiziksel anlamda mutlak kötüleşme bir eğilimdir. Yalnızca belli yıllarla kısıtlayamayız. Bu açıdan, 1971-1977 arasında net ücretlerdeki gerçek değişmelere bakarsak, bir endekse göre, 1977'de işçilerin gerçek ücretlerinin 1971'in altında olduğunu görürüz. 1971'de gerçek ücretler 100 ise 1977'de 99,1'dir. (Öte yandan 1977 sonrasında net gerçek ücretler sürekli başaşağı gitmiş, bugün 1971 ve 1977 düzeyinin neredeyse yarısına inmiştir. 1971'de net gerçek ücretler 100 ise bugün 53 kadardır! — *İ.S.*) Aralardaki gerilemeler bir yana, ücretlerin 7 yıl (ya da 15 yıl — *İ.S.*) öncesine göre gerçek bir düşüş göstermesi fiziksel anlamda mutlak kötüleşmenin bir eğilim olarak da varlığını kanıtlamaktadır.

Bizi bu sonuca ulaştıran endeks (İstanbul Geçinme Endeksi) fiyat artışlarının göreceli olarak en yüksek yansıdığı endekstir. Bizce buna dayanarak ulaşılan gerçek ücretlerdeki değişmelerden genellemeye gitmek hiç de ters olmaz. Endeksler fiyat artışlarını genel olarak düşük yansıtır. Dayanak aldığımız ortalama ücret sayıları yükseltici eğilimler taşıyor. Bunların sonucu olarak, gerçek ücretler, kapsadığı kesimin gerçek durumunu yükselterek yansıtır. Bu işin bir yanı. İşin bir başka yanı ise, gerçek ücretlerin kapsadığı kesimin sigorta kapsamına giren ücretlilerin yalnızca yarısı (hatta daha da azı — *İ.S.*) oluşudur. Bunun yanında, daha sigorta kapsamına girmemiş ama çoktan işçi sınıfı kapsamına girmiş işçiler var. Asgari ücretin bile işlemediği geniş kesimler var. En önemlisi, işsizler ordusu var. Bunların yanı sıra, akıl şaşırtıcı bir hızla artışı sürdüren fiyatlar var. Özetle, Türkiye'de gerçek ücret sayıları

Türkiye'de ücretle işgücü değeri arasındaki uçurum giderek büyüyor.

hem kapsam olarak dar, hem yansıttığı gerçekler açısından kısıtlıdır. Bu bakımdan, (hele ki 1980 sonrası da dikkate alınca — İ.S.) bir bütün olarak sınıfımızın durumunda bugün fiziksel anlamda mutlak kötüleşme eğiliminin olduğunu büyük bir ağırlıkla söyleyebiliriz.

Görülüyor ki kapitalizmde işçi sınıfının durumuna ilişkin eğilimleri veren yasalar Türkiye’de ve benzeri ülkelerde tüm şiddetiyle işlemektedir. Emperyalist ülkelerde ise bu yasaların işleyişi, bu bölümün başında değindiğimiz etkenlerce yavaşlatılmıştır. Hatta dönem dönem işleyişin üstesinden gelinmiştir. İşte bu da, Türkiye işçi sınıfının iş ve yaşam koşullarıyla, ileri kapitalist — emperyalist ülkelerdeki iş ve yaşam koşulları arasında nesnel olarak farklılık getirmektedir.

İleri kapitalist ülkelerle, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkeler işçi sınıflarının iş ve yaşam koşulları arasındaki bu nesnel ekonomik fark, dünya işçi sınıfı hareketindeki oportünist ve revizyonist eğilimleri anlamada can alıcı öneme

sahiptir. (Bu demek değildir ki Türkiye’de oportünizmin nesnel temeli yoktur.) 1920’de Komintern’de yaptığı konuşmada Lenin şöyle diyor:

“Burada sormalıyız: Bu çeşit eğilimlerin Avrupa’daki inatçılığı nasıl açıklanacak? Neden bu oportünizm Batı Avrupa’da, bizim ülkemizde olduğundan daha güçlü? Öyle, çünkü ileri ülkelerin kültürü, bir milyar ezilen insanın sırtından yaşayabilmelerinin sonucuydu ve hâlâ da sonucudur. Öyle, çünkü bu ülkelerin kapitalistleri, bu yolla, kendi ülkelerindeki işçileri yağmalayarak elde edebilecekleri kârlardan çok daha fazlasını elde ediyorlar. ... İşte bu yüz milyonlara varan aşırı kârlar, işçi sınıfı hareketi içinde oportünizmin tabanını yaratmaktadır.” (Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İngilizce basım, c.31, s.230)

Lenin’in sözünü ettiği tekel kârları günümüzde de sürüyor ve artıyor. Dün Lenin, Batı Avrupa işçi hareketindeki oportünizmi anlayabilmek için nasıl öncelikle ekonomik temele bakmışsa, bugün de örneğin, “Avrupa komüniz-

mi”ni ve her çeşit “demokratik” eğilimi anlayabilmek için yine öncelikle ekonomik temele bakmak gerekiyor.

Kuşkusuz, ileri kapitalist ülkelerde de devrimler olacaktır. Kuşkusuz, oralarda da devrimi toplumun tek gerçek devrimci gücü olan proletarya yapacaktır. Bunları söylemeye bile gerek yok. İşçi sınıfının nesnel devrimciliği, nesnel tarihsel görevi, onun üretimde tuttuğu yerden gelir. Bizim tartıştığımız nokta, emperyalist ülkelerde, en başta bugünkü ekonomik koşullar nedeniyle proletaryanın, nesnel rolünün öznel anlayışına varmasındaki güçlüklerdir. Engels’in 8 Ekim 1858 tarihli, Marks’a mektubunda yazdıkları, bu sorunu anlamada can alıcı öneme sahiptir. Okuyalım:

“... İngiliz proletaryası gerçekte gitgide daha fazla burjuvalaşıyor. ... Tüm dünyayı sömüren bir ulus için buna tabii bir ölçüye dek hak verilebilir. Burada, duruma yardımcı olabilecek tek şey, birkaç adamakıllı kötü yıl olurdu. Oysa, altın bulgularından bu yana, bu da çok kolay gerçekleşir gözüküyor.” (F.

Engels, *Marks Engels Seçme Yazışmalar*, İngilizce basım, Moskova, s. 132-133) (İtalikler bizden)

Engels ne denli açık söylüyor değil mi? Aslında bu gerçekler, sağduyu sahibi tüm işçilerin sezdiği, anladığı, bildiği gerçeklerdir. Onların kafasını karıştırmaya çalışanlar, Marksizmin sahtekarlarıdır, o “okumuş” oportünistlerdir.

Son yıllarda, emperyalist ülkelerin ekonomik ve toplumsal yaşamı bozulmaya başladı. 1970’lerin başından bu yana, ileri kapitalist ülkeler işçi ve emekçilerinin yaşam düzeylerinde, gerçek gelirlerinde duraklama, hatta yer yer düşme vardır. Finans-kapital, başında Sovyetler Birliği’nin yürüdüğü dünya sosyalist sisteminin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin büyük başarıları altındaki gerileyişinin, ardı kesilmeyen bunalımların sonuçlarını kendi işçi sınıfına yüklemek için daha azgınca saldırıyor. Enflasyon, yığınsal işsizlik süregeleniyor. SBKP 25. Kongresi’ne sunduğu raporda L.İ. Brejnev, “... bugünkü bunalım farklıdır” (*SBKP 25. Kongre Raporu*, İngilizce basım, Moskova 1976, s. 48) diyor. Bu durum altında, geniş emekçi yığınlarını kaplayan grev hareketi, “son birkaç on yıl içindeki en yüksek düzeye” (*agy*, s. 49) ulaşıyor. Böylece, ileri kapitalist ülkelerde kapitalizmin, II. Dünya Savaşı’ndan günümüze dek yaşadığı göreceli barışçıl ilerleme döneminin sonunun gelmekte olduğunu düşünebiliriz. Bu düşüncemiz “istekçi” bir düşünce değilse, bu toplumlar giderek daha keskin sınıf kavgaları içinden geçerlerse, işte o zaman görürüz ileri kapitalist ülkeler işçi sınıfının üstünlüğünü. O zaman görürüz dünya proletaryasının bu en seçme birliğinin karşılaştırılmaz örgütlenme yeteneğini, üstün bilgi düzeyini, o korkunç gücünü.

Ne var ki, bugün daha o gün değildir. Bugün, Türkiye ve benzeri ülkeler işçisi, emekçisi, ileri kapitalist ülkelerde olduğundan çok daha ağır bir sömürü altındadır. “Çifte boyunduruk” altındadır. Bunun sonucu olarak, ekonomik ve toplumsal yaşam, nesnel açmazlardan sıyrılamıyor. Sorunların çapı, bunalımların derinliği Batı ile karşılaştırılmayacak denli büyüyor. İşçi sınıfı ve tüm emekçiler dayanılmaz koşullara katlanmak durumunda kalıyor. Bunlara bağlı olarak, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkeler ve bu arada Türkiye, emperyalist zincirin zayıf halkaları haline geliyor. Sınıf savaşımı, sık sık patlamalarla görülmedik boyutlar alıyor.

Lenin, emperyalist ülkelerle az ve orta gelişmiş ülkelerin bu farklı konumlarından kalkarak, bu ülkelerin dünya devrimindeki yerini, rolünü belirlemiştir. Daha doğrusu, somut yaşamda varolan bu belirlenimi bilince çıkarmıştır. Şöyle demiştir Lenin: “Biz diyoruz ki, kolay talan olanaklarına sahip ve işçilerin üst kesimini satın alabilen, şu sömürge ülkeler arasında yer almayan ülkelerde hareketin başlaması daha kolaydır.” (Lenin, *agy*, c. 26, s. 471-472)

Kapitalist ülkelerde devrim sorunları üstüne düşünenlerin hiç unutmamaları gereken yukarıdaki bu fikri Lenin aynı yıl içinde (1918) daha da geliştirdi ve bir genelleme yaptı: *Avrupa’da (emperyalist ülkelerde) devrimi başlatmak zor, tamamlamak ve sosyalizmi kurmak çok daha kolay olacaktır. Oysa, Rusya gibi ülkelerde (az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerde) devrimi başlatmak daha kolay, sürdürmek ve sosyalizmi kurmak çok daha zor olacaktır.* (Lenin, *agy*, c. 27, s. 93)

Evet, Türkiye ve benzeri ülkeler bugün devrime, emperyalist ülkelerden çok daha yakındır. Çünkü devrim, bizim küçük burjuva sosyalistlerimiz, kendi söyler kendi dinler örneği, sabahlara dek tartışıyorlar diye gerçekleşemez. “Devrim, ancak büyük ekonomik gereksinimlerin harekete geçirdiği yığınlarca yapılabilir.” (Lenin, *agy*, c. 14, s. 238) (İtalikler bizden) İşte bu nedenle Türkiye emperyalist zincirin zayıf halkasıdır.

Devrim, büyük ekonomik gereksinimlerin harekete geçirdiği yığınların eseridir.